

Hazırlayan:
Prof. Dr. Kerem Alkin

Türkiye Ekonomisi'nden 2020'de 3 temel başarı

2020'de küresel virüs salgınının (pandemi) dünya ekonomisi ve küresel ticaret üzerinde sebep olduğu tahribatı, maliyeti geriye dönüp tekrar hatırlayacağımız günlerde, Türkiye Ekonomisi için övüneceğimiz 3 temel başarımız öne çıkıyor. Birincisi, Türkiye'nin ticaret diplomasisinin saha neferleri olan ihracatçılarımızın küresel pandemiye rağmen, küresel ticaret hacmindeki ciddi daralmaya rağmen, pek çok rekora imza atmış olmaları. İkincisi, ABD'nin kamu bütçe açığının milli gelire oranının yüzde 20'ye ulaşmasının, pek çok G20 ülkesinin bütçe açığının yüzde 6 ile 15 aralığında gezindiği bir ortamda, Türkiye'nin bütçe açığının yüzde 4 civarında bir seviyeyi geçmemesi adına verilen yakalanan mali disiplin başarısı.

Üçüncüsü ise, 2020 yılını dünyanın önde gelen 40 ülkesi arasında, küresel pandemiye rağmen pozitif büyümeyle tamamlayan 3 veya 4 ülke arasında olma başarısı. Türkiye Ekonomisi'nin, küresel pandemiye rağmen, 2020'yi yüzde 0,5 ile 1,2 arasında bir pozitif büyüme ile tamamlamış olma ihtimali hayli güçlenmiş durumda. Çin, Türkiye ve İrlanda, dünyanın önde gelen 40 ülkesi arasında yılı pozitif büyüme ile kapatma olasılığı en güçlü 3 ülke. Nitekim, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün son paylaştığı veriler, Türkiye'nin, Çin, Güney Kore ve Endonezya ile birlikte, 2019'un son çeyreğinden, 2021'in son çeyreğine, ekonomisini 'Kovid-19'a rağmen en yüksek oranda pozitif toparlayacak ilk 4 ülke arasında olduğuna işaret ediyor.

Rusya ve ABD'nin de sıfıra yakın bir pozitif toparlanma yakalama ihtimali güçlü. Japonya'dan başlayarak, 2021 sonunda dahi hala yüzde 1 kayıpta olacak, Almanya'nın yüzde -2, Fransa'nın -2,5, İngiltere'nin yüzde -7, Euro Bölgesi'nin yüzde -3, Hindistan'ın yüzde -3,5, İtalya, Güney Afrika ve Meksika'nın ise yüzde -4 civarı kayıpta kalacağı bir iki yılı konuşuyoruz. Yani, bu ülkeler 2021 sonunda dahi, 2020'de pandemiden dolayı uğradıkları kayıpları hala telafi edememiş olacaklar. 2021'de negatif büyüme yaşayacak ekonomi beklenmese de, ekonomilerin 4'te 3'ü 2020 kayıplarını 2021'de kapatamayacak.

Türkiye için ise, 2020 -0,2 ile 0,3 arası bir GYSH büyümesi ile tamamlandıktan sonra, OECD 2021 için yüzde 2,9, 2022 için ise yüzde 3,2'lik bir büyüme öngörüsü paylaşmış. 2020'de Türkiye Ekonomisi'nin küresel pandemiye atlatması ve üretim, istihdam, büyüme ve ihracat üzerindeki etkisini minimum düzeyde tutabilmek adına, reel sektöre ve tüketicilere sağlanan kredi imkanları, yaz başından itibaren beklenenden canlı seyreden piyasa ortamına bağlı olarak, firmalara mal ve hizmetlerin fiyatlarına zam yapma fırsatı sağladı.

2021 için 'ince ayar'

Bu nedenle, ekonominin pandemiye atlatması için alınan tedbirler, bilhassa ağustos sonundan itibaren, enflasyonu ve cari açığı yükseltici bir trende de sebep oldu. Bu durum, Ekonomi Yönetimimizi 2021 yılını daha düşük bir büyüme ve daha sıkılaştırılmış para ve maliye politikası tedbirleriyle, ekonomik aktivitesi göreceli olarak 'soğutulmuş' bir yıl olarak geçirmeye zorlayabilir. Bilhassa son açıklanan yüzde 14'ün üzerine çıkan manşet enflasyon, tüketici enflasyonu, ekonomi yönetimini para ve maliye politikası patikasını daha da 'sıkılaştırma'ya zorlayacak. Alınacak tedbirlerle,

en geç ilkbahar ortası veya yaz başı yıllıklandırılmış manşet enflasyonu tek haneye indirmeyi tercihi öne çıkabilir.

Bununla birlikte, enflasyonu ve cari açığı dizginlemek adına, ekonomi politikalarını 'sıkılaştırma' adımlarının 'ince ayar' ve 'hassas' adımlarla yürütülmesi yerinde olacaktır. Çünkü, ekonomiyi gereğinden fazla soğutmak, bu defa reel sektör açısından ciddi ciro kayıplarını ve işsizlik artışını gündeme getirecektir. İşte tam bu noktada, bilhassa 2021 yılı merkezi yönetim bütçe harcama imkanlarının önemi bir kez daha kendisini hissettiriyor. Özellikle, kamu yatırımlarının aralıksız sürmesinin gereği noktasında.

Kamunun tüketim harcamalarının büyümeye etkisi hayli sınırlı tutulsa da; bilhassa, kamu yatırım harcamalarının büyümeye etkisinin özellikle gelir dağılımını düzeltecek ve destekleyecek şekilde yürütüleceği bir süreç gözlemleyeceğiz. Üstelik, bu konu küresel sistemin de gündeminde olacak. Nitekim, IMF de, pek çok uluslararası kurum da, 2021 yılında önde gelen ekonomilerde kamu harcamalarının küresel pandeminin yaralarının sarılması ve reel sektörün desteklenmesi noktasında etkin bir şekilde kullanılmasının şart olduğunu ısrarla hatırlatıyorlar. Bu nedenle, 2021'i ekonomi politikalarında 'ince ayar'la yürütmemiz gerekecek.

200 milyar dolar ihracat çitası uzak değil

Açıklanan veriler, 2020 yılının son ayında ihracatımızın, bir önceki yılın aralık ayına göre yüzde 16 artışla 17,84 milyar dolara ulaştığını; bu sayede Cumhuriyet tarihinin aylık ihracat hacmi rekorunun kırıldığına işaret ediyor. Rekor bununla da sınırlı değil. Ekim ve aralık aylarındaki rekorlar ve kasım ayındaki performans sayesinde, 2020'nin son çeyreğinde, aynı zamanda tüm zamanların en yüksek çeyrek dönem ihracat hacmi de 51,2 milyar dolar ile yakalandı. Bunun anlamı, artık Türkiye'nin yıllık ihracat hacminin 200 milyar dolar çitasını yakalamaya çok yaklaştığına işaret ediyor. Çünkü, küresel pandemi Türkiye'nin 'güvenilir liman tedarikçi ülke' olma başarısını 'silinmeksizin' tescil etti.

Türkiye'nin geleneksel ihracat pazarı Avrupa'ya olan ihracat hacmimizi geliştirirken, Endonezya, Malezya, Filipinler gibi ASEAN ülkeleriyle aramızdaki ticari işbirliğini, yatırım işbirliğini arttıracak adımları hızlandırmamız; yükselen kıta Afrika'daki siyasi ve kültürel diplomasi başarımızı ticari diplomasi başarısıyla da taçlandırmamız ve Latin Amerika ile aramızdaki ticaret hacmini katlamamız gerekiyor. Küresel pandemi, Türk ihraç ürünleri için daha agresif bir pazarlama ve tedarik hamlesi adına 'Türkiye Lojistik Merkezleri'ne yönelik projeleri hızlandırmamız gerektirmekte. Ticaret Bakanlığımızın liderliğinde, TİM ve ihracatçı birliklerimizin bu yöndeki kapsamlı çalışmaları 2021 ihracat hacmi hedefi olan 184 milyar doları rahatlıkla geçerek, 190 milyar doları yakalamamızı, 2022'de ise 200 milyar dolar çitasına dokunmamızı sağlayacaktır Cumhuriyetimizin 100. yılında artık yeni hedef 300 milyar dolar olacak.

2020'de 'tarihi' bütçe başarısı

Konu hazır 2020'yi pozitif büyümeyle tamamlamaktan açılmışken, 1 Mart 2021'de açıklanacak olan 2020 yılı 4. çeyrek GSYH ve tüm 2020 GSYH değeri üzerine tahmin hesaplaması yaptık. Tahminler, 4. çeyrek için GSYH büyüklüğünün 1 trilyon 275 milyar 965 milyon TL ile 1 trilyon 441 milyar 562 milyon TL arasında olacağına; tüm 2020'nin GSYH büyüklüğünün de 4 trilyon 810 milyar 603 milyon TL ile 4 trilyon 976 milyar 200 milyon TL arasında şekillenebileceğine işaret ediyor. 2020'nin son çeyreğinin beklenenden daha yüksek bir performansa işaret etmesi halinde, Türkiye'nin GSYH'sında 5 trilyon lira çitasını kırmış olabiliriz.

Yıllıklandırılmış manşet enflasyonun, yani yıllıklandırılmış Tüketici Fiyatları Endeksi (TÜFE) artış oranının beklenenden yüksek seyretmesine bağlı olarak, ekim ayı sonundan itibaren hızla devreye giren 'ekonomiyi soğutma' tedbirleri ne ölçüde etkili oldu, henüz tam kestiremesek dahi, yüzde 70 olasılıkla GSYH büyüklüğünün 4 trilyon 893 milyar TL ile yılı kapatması, yüzde 30 olasılıkla da 5 milyar TL çıtasını kırarak tamamlamış olmamız ihtimalini buraya not düşelim. 'Kovid-19' küresel virüs salgınının dünya ekonomisini bu derece ağır vurduğu bir yılda, Türkiye'nin hem yılı pozitif büyüme ile kapatması muhtemel 3 ülke arasında yer alması ihtimali, hem de GSYH büyüklüğünde 5 milyar çıtasını geçme olasılığı etkileyici.

Bu da, neoliberal 'ortodoks' iktisatçıların tüm negatif eleştirilerine, hatta, üzücüdür, dalga geçmelerine rağmen, mart ayından bu yana seri bir şekilde hayata geçirilmiş olan para, maliye ve direkt kontrol politikası tedbirlerinin hem etkili, hem de isabetli olduğunu gösteriyor. Bu da, 172,7 milyar TL olarak açıklanan 2020 yılı merkezi yönetim bütçe açığı rakamının GSYH'ya, milli gelire oranının yüzde -3,5 ile -3,7 arasında kalabileceğine işaret ediyor. Uluslararası Para Fonu'nun dünyanın önde gelen 30 ülkesinin 2020 bütçe açığı/GSYH ortalamasına yönelik tahminin yüzde 9 olduğunu dikkate aldığımızda, Türkiye'nin küresel pandemiyle mücadele edilen yılı AB bütçe açığı kriterinden en fazla 1 puan saparak tamamlamış olması alkışlanacak bir başarıdır.

Kanada'nın bütçe açığı/GSYH oranının yüzde 21'i, ABD'nin yüzde 20'yi, Birleşik Krallık'ın yüzde 15'i, Japonya'nın yüzde 13'ü, İtalya'nın yüzde 11'i, Fransa'nın yüzde 10'u geçmesinin beklendiği, Brezilya, Arjantin, Suudi Arabistan, Çin ve Hindistan'ın yüzde 10 ile 15 arasında beklendiği, küresel pandemiyle mücadele edilmiş bir 2020'de, Türkiye'nin bütçe açığının yüzde 4'ün dahi altında kalmış olması olasılığı önemli bir başarıdır. Önümüzdeki dönemde, 2020 gibi dünya tarihi açısından unutulmayacak, toplumsal hayata, ekonomik hayata bu derece olumsuz etkisi olmuş bir yılda, Türkiye'nin böyle bir yılı göreceli mali disiplin, TCMB'ye bir kuruluş karşılıksız para bastırmadan, pozitif büyüme ve ihracat rekorlarıyla tamamlama başarısının umarım bir gün hakkettiği övgüyü almasına şahit oluruz.

Küresel ticarete 'fırsatlar' ve 'zorluklar'

'Kovid-19' küresel virüs salgınının dünya ekonomisi ve küresel ticarete geniş kapsamlı etkileri, 'Yeni Normal' kavramı çerçevesinde yeni başlıkları, yeni yaklaşımları, yeni fırsatlar kadar, zorlukları da beraberinde getirdi. Bu başlıkları, Çin ve Asya'ya 'aşırı' bağımlılığı azaltmak adına, küresel tedarik zincirlerinde yeniden yapılanma; ticarete 'bölgelleşme'; yeşil üretim ve yeşil ticaret; güvenli, hijyen üretim ve ticaret ve ticarete dijitalleşme olarak sıralamak mümkün.

Küresel tedarik zincirlerinde yeniden yapılanma, bilhassa küresel pandeminin sebep olduğu ciddi aksaklıklara bağlı olarak, firmaların tümü için 'tedarik çeşitlendirmesi' konusunu önceliklendirdi. Bu noktada, salt iç tedarikle üretim yapan firmalar açısından dış tedarikçileri de sürece dahil etmek; salt dış tedarikçiyle çalışanlar açısından da yeni iç tedarikçiler edinmek artık daha kıymetli. Bilhassa, küresel pandeminin kıtalar arası ticaret hacminde sebep olduğu dengesizlikler ve limanlarda konteynerlerin yükleme, boşaltma işlemlerinin hayli uzaması, konteyner kapasitelerini 'altın' değerine ulaştırmış durumda.

Bu nedenle, Şanghay Limanı'ndan Los Angeles Limanı'na konteyner maliyeti haziran ayına göre ikiye, Rotterdam Limanı için ise dörde katlanmış durumda. Türkiye açısından, daha önce ortalama 2 bin 500 dolara gelen konteyner maliyetleri, kimi güzergahlar için 7 bin dolara yaklaşmasına rağmen, malını satmış olan Türk ihracatçısı göndermek için konteyner bulamıyor. Bu durum, bugün ve gelecekte, küresel ticarete yakın coğrafyadan tedariki (nearshoring) daha kıymetli hale getirecek. Türkiye'nin

'güvenilir liman tedarikçi ülke' olma gücü, Avrupa, ABD, Orta Doğu, Körfez ve Afrika'dan sipariş yoğunluğunu katlayacak.

Nitekim, bu gelişmenin Türkiye'nin ihracat verilerine yansımaları da kırılan hacim rekorlarıyla gözlemleniyor. Bununla birlikte, 'Kovid-19' sonrası dönemin küresel ticareti, üretici, tedarikçi firmaları, şirketleri eskisinden daha ciddi standartlarda iş yapmaya zorlayacak. Firmalar, aldığı siparişi zamanında teslim edebilmek adına kendileri için de hammadde ve ara mamul amaçlı geniş tedarik ağları oluşturmak durumunda olacaklar. Bu nedenle, Türk ihracatçısı için, Türk iş dünyası için daha geniş tedarik zincirleri ağını oluştururken, serbest ticaret anlaşmalarını ve bölgesel ticaret anlaşmalarını daha yakından takip etmek ve Türkiye için farklı avantajlar yakalamak hayli değerli olacak.

Bu sürecin bir diğer zorlu etabı, Türk iş dünyası, Türk ihracatçısı açısından tedarik zincirindeki hammadde ve ara mamul üreticileriyle ilişkileri 'değer zinciri' kavramı üzerinden de oluşturmak olacak. Yani, söz konusu muhatapları salt üretici ve tedarikçi görmek yeterli olmayacak. Çünkü, 'Kovid-19' sonrası dönem, küresel ölçekte firmalardan, şirketlerden 'güvenilir', 'hijyen' üretim ve teslimat talebinin katlandığı; üstelik de bunun 'yeşil üretim' ve 'yeşil tedarik' kurallarına göre yapılmasının talep edildiği; yeni küresel standartların istendiği bir dönem olacak. Bu nedenle, Türk ihracatçısının da 'hijyen' üretim ve 'yeşil üretim'e yönelik yeni sertifikasyonlar ve akreditasyonları temin etmesi gereken bir dönem olacak. Bu zorlukları aşarsak, Türkiye'yi küresel ticarete geniş fırsatlar bekliyor.

Emtia fiyatları 2021'de radarda olacak

Küresel emtia fiyatları açısından 2021 yukarı doğru trendi sıklıkla konuşacağımız bir yıl olacak gibi gözüküyor. Bunun birbirinden önemli gerekçeleri söz konusu. Birincisi, küresel ölçekte doğu-batı aksında konteyner taşımacılığı açısından önemli zorluklardan geçilen bir dönem yaşanıyor. Dünyanın batısından doğusuna yönelmiş konteyner gemileri ve konteynerler kolay kolay geri dönemiyorlar. Bu nedenle, üretim için gereken emtialar, ister tarım ve gıda emtiası, ister maden ve metal, ister petrokimya bazlı ürünler, ister otomotiv ve makine endüstrisi için yedek parça veya ara mamul, ürünleri taşımak için konteyner bulunamıyor. Bu da emtiaların fiyatını arttırmakta.

İkinci bir nokta, giderek yoğunlaşan aşı haberleri ve Çin ekonomisinde 'Kovid-19'a rağmen güçlenmeyi sürdüren toparlanmanın, dünya ekonomisinin üretim ve büyüme performansı ve küresel ticaret açısından umutları yeşertmiş olması. Bu nedenle, üretim ve ihracat bazında gözlenen hareketlenme doğal olarak emtia talebine ve emtia fiyatlarına yansımakta. Aynı esnada, küresel bir iklim dönemi olarak ifade edilebilecek 'La Nina'ya ve onun sebep olduğu 'kuraklık' tehdidine yönelik endişelerin artması da, ekstra bir olumsuzluk olarak tarım ve gıda fiyatlarına yönelik yükselişi tetiklemiş gözüküyor. Öyle ki, BM Gıda ve Tarım Örgütü'nün (FAO) aralık ayında yayınlanan son raporu, küresel gıda ticaretindeki ciddi hareketlenmeyle, tarım ve gıda fiyatları son 6 yılın en yüksek seviyesini görmüş durumda.

FAO'nun aylık Gıda Fiyat Endeksi, 6 aydır aralıksız olarak yükselişini sürdürmekte olan Fiyat Endeksi'nin kasım ayında ekim ayına göre yüzde 3,9 ve bir önceki yılın kasım ayına göre ise yüzde 6,5 yükselerek, endeks değeri olarak 105,0 puana ulaştığını gösteriyor. Bu artış oranları 2012'den bu yana görülmemiş olan en sert yükseliş trendine işaret ederken, dikkatle takip edilen fiyatlar da 2014 yılından bu yana görülen en yüksek fiyatları temsil etmekte. 2021 yılı sonunda küresel tahıl stoklarının da küresel stok kullanım oranının yüzde 30,7'sine denk gelecek şekilde 866,4 milyona gerileyeceği

tahmin ediliyor. Bu rakam, son 5 yılın en düşük oranı olsa da, yine de küresel anlamda güvenli bir seviye olarak tanımlanmakta.

Londra Metal Borsası'nda ise, emtia talebinin artmasıyla birlikte, Metal Endeksi son 8 yılın en yüksek seviyesine ulaşmış durumda. Bakır, alüminyum, çinko, kurşun, kalay ve nikelin günlük kapanış fiyatlarına göre oluşturulan endeks en son 2012 yılında 3.500 seviyelerinde bulunuyordu. Bakır fiyatları, bakır madenlerine yönelik yatırım eğilimindeki gerilemeye karşılık, artan talep dolayısıyla görülen fiyat artışlarına bağlı olarak, 8 yılın zirvesine çıkarak ton başına 8 bin doların üstünü gördü. Alüminyum ise ton başına 2 bin dolar civarında seyrediyor. Zayıflayan dolara karşı yatırımcıların emtiaya daha fazla yönelmesiyle uzun pozisyonlar 10 yılın zirvesine çıktı. Bu tablonun küresel enflasyona olan etkisini de yakından takip edeceğiz.

Şimdi, 'birleşme' ve 'satın alma' zamanı

Reel sektörümüz, uzunca bir süredir gündeminde olması gereken bir konuyu beyninin gerilerine iterek, görmemezlikten geliyor. Bu konu şirket birleşme ve satın almaları. 21. Yüzyıl'ın hayli sert 'küresel rekabet' ortamı, dünyanın her yerinde şirketleri, firmaları kapasitelerini daha da büyütme; yeni beceriler, yeni uzmanlaşma alanlarıyla hareket kabiliyeti kazandırmaya; bilhassa 'ölçek ekonomisi'nin avantajlarından yararlanmaya zorluyor. Çünkü, giderek zorlaşan rekabet şartlarında, doğru alana, doğru teknoloji seçimiyle yatırım yapmak, şirketin yönetim stratejileri açısından karar alma süreçlerini zenginleştirmenin en etkili metotlarından birisini birleşme ve satın alma yoluyla şirketlerin 'gücü'nü bir araya getirmek oluşturmaktadır.

Bununla birlikte, şirketleri, firmaları birleşme ve satın almaya özendiren bir başka önemli gerekçenin şirketlerin 'finansallar'ını da bir araya getirmek olduğu unutulmamalı. Önümüzdeki dönem, şirketlerin 'sürdürülebilirlik' kültürünü oluşturmaları, sürdürülebilir bir ortamı yakalamaları adına, öz kaynaklarını ve yatırım kabiliyetlerini de geliştirip, güçlendirmelerini gerektiriyor. 'Kovid-19' küresel virüs salgını, hiç şüphesiz ki, bu süreci daha da hızlandıran bir etkiye sebep oldu. Sağlık endüstrisinden haberleşmeye, savunma ve uzay çalışmalarından gastronomiye, dijitalleşmenin alt yapısını oluşturan sektörlerden ağırlama endüstrisine, pek çok sektörde bu sürecin katlanarak büyüdüğünü gözlemleyeceğiz.

Nitekim, 2000'li yılların başlarından itibaren, otomotiv, havacılık, beyaz ve elektronik eşya endüstrilerinde birleşme ve satın alma trendinin hızlandığını birlikte gözlemledik. İnternet ve teknoloji dünyasının önde gelen şirketleri ile dijital platform şirketleri de son 15 yılı yoğun birleşme ve satın almalarla geçirdi. Önümüzdeki dönem, konvansiyonel ticaret ve e-ticaret alanında, bilhassa perakende ve toptan ticaret alanındaki şirketlerin de, küresel ölçekte ağırlama endüstrisinin önde gelen otel, restoran ve hızlı yeme-paket servis şirketlerinin de, lojistik endüstrisinin önemli oyuncularının da birleşme ve satın almalara yoğun ağırlık vereceklere bir döneme işaret ediyor.

Türkiye Ekonomisi'nin, bilhassa küresel pandemi sonrasındaki 'yeni normal' döneminde, giderek baskısı daha fazla hissedilecek küresel rekabet ortamında sürdürülebilirliği, karlılığı, üretim ve yönetim becerilerini kalıcı kılmaları, güçlendirmeleri, Türk reel sektörünün de birleşme ve satın alma süreçlerini radarlarına almalarını kaçınılmaz kılmakta. Bu konuda, son 20 yılda önemli adımlar atmış olan Koç Grubu'nun ve Arçelik'in 'Hitachi' hamlesi bu sürecin önemli bir örneğini oluşturmaktadır.

Uluslararası haber ajansı Bloomberg'in haberi, sadece Avrupalı şirketlerin dahi, bu yıl 1.2 trilyon dolarlık satın almaya imza attıklarını, 2020'nin bitirmekte olduğumuz son çeyreğinde, 2006'dan bu

yana, son 14 yılın en yüksek birleşme ve satın alma işlemine imza attıklarına işaret ediyor. Anlaşılan o ki, yılsonuna kadar devam edecek bu rekor adımlar, 2021'in de gündemini oluşturacak. Ekonomi yönetimize, bilhassa 2021 için, şirket birleşme ve satın almalarını özendirici maliye ve direkt kontrol politikası tedbirleri öneririm.

'Otorite'si olmayan paralar dönemi

21. Yüzyıl'ın en çok dillendirilen yönlerinden birisi 'Dijital Çağ'a da ev sahipliği yapıyor olması. Üretimden tüketime, iş hayatımızdan günlük hayatımıza olağan üstü bir hızla gelişen, yaşamın her noktasına değen bir 'teknolojik dönüşüm' ve 'dijitalleşme süreci' yaşıyoruz. Bu süreç, doğal olarak uluslararası finans sistemini de ilgilendiren bir dizi gelişmeyi tetiklemiş durumda. Bu gelişmelerden birisi de 'dijital' ve 'kripto' paralar. Esasen, günlük hayatı kolaylaştıran, teknolojik platformlar üzerinden gerçekleştirilen her türlü ödeme 'dijital para'ları da hayatımızın bir parçası yapmış durumda. Son derece karmaşık bir 'şifreleme teknolojisi' sayesinde üretilen 'kripto para'lar da popüleritesini her geçen gün daha da arttırmakta.

Başlangıçta, dünya vatandaşlarının hayli geniş bir bölümünün uzak durmayı tercih ettiği 'kripto' paralar, bugün ulaştıkları değerlerin bir hayli uzağında, oldukça düşük değerlerle işlem görürken, o dönemde 'kripto' paralara yatırım yapmış olan belirli bir kesim, özellikle 5-6 yıl gibi bir zaman dilimi içerisinde büyük bir değer sıçraması yaşadı. Temmuz 2010'da ilk kez alım satım işlemi yapılmaya başlanmış olan Bitcoin'in fiyatı 0,08 dolardı. 2021'in ilk günlerinde 42 bin doları görerek herkesi şaşırtan Bitcoin, bir hafta sonunda 12 bin dolar birden değer kaybederek 30 bin dolara iniverdi. Bitcoin değer kaybetse de, bir günde yapılan işlem hacmi 11 milyar dolarla rekor kırdı.

İnsanoğlunun 'yeni'ye olan merakı on binlerce yıldır süre gelmekte. Özellikle de, '1 koy 5 al' sevdası en güçlü saik diyebiliriz. Bu nedenle, ne 1634 ile 1637 arası 'lale soğanı' spekülasyonu, ne de bugün Bitcoin'in fiyatındaki büyük oynamalar bizi şaşırtmıyor. Ekonomi bilimi, para talebini iki temel gerekçeye, işlem saiki ve para saklama 'tasarruf' saikine bağlarken, Keynes 3. bir neden olarak 'spekülasyon saiki'ni eklemiş. Bu nedenle, geçtiğimiz hafta itibarıyla, piyasalarda günlük işlem görmeye başlamış dijital ve kripto para sayısının 60'a ulaşması bizi şaşırtmamalı. Keynesyenci, muhafazakar bir iktisatçı olarak, kripto paralara mesafeli olmam normal. Bununla birlikte, artık hayatımızın öyle vazgeçilmez bir ilgi alanı ki, merkez bankaları da, uzunca bir direnişten sonra, 'dijital para' çalışmalarını hızlandırdılar.

1694'den beri var olan ve para otoritesi olarak ülke ekonomilerinde vazgeçilmez kurum olma özelliği taşıyan merkez bankaları, bilhassa 2008 küresel finans krizinden bu yana izledikleri para politikası tercihleriyle de dijital ve bilhassa kripto para dünyasının da gelişmesine adeta sebep oluşturdular. Özellikle, ABD'nin doları ve dolar cinsinden uluslararası ödeme ve para transfer sistemini adeta bir tehdit ve yaptırım aracı olarak kullanmayı sıklaştırmaması, pek çok ülke ve kurumu ödemelerini, para transferlerini her geçen gün daha ciddi oranda dijital ve kripto paralar üzerinden gerçekleştirmeye özendiriyor.

Dolar 'otorite'si ABD ve para otoritesi merkez bankaları, 'otoritesi' olmayan kripto paraları kendi elleriyle daha da cazip hale getirdiler. Kripto paracılar da neredeyse 1 gramın bile altında işlem gören altın gibi, işlem yapılabilecek limitleri aşağı çekerek cazibeyi katlıyorlar. 19 trilyon dolar paranın negatif getirili yatırım araçlarına 'park ettiği' bir dünyada, 'otoritesi olmayan' paraların geleceğini daha çok konuşacağız.